

FERNANDO LOLAS STEPKE, PSIHIJATAR I BIOETIČAR SVJETSKOGA GLASA

Latinska Amerika spojila je europsku i američku bioetiku

Mi smo preuzeli bioetička načela ponajprije iz Sjedinjenih Američkih Država, jer SAD ima i kulturalni i ekonomski utjecaj na zemlje Latinske Amerike od razdoblja stjecanja neovisnosti tih zemalja od Španjolske, i zato smo uvidjeli da je latinoamerička atmosfera pogodna za integriranje utjecaja Europe i SAD-a

Fernando Lolas Stepke nakon primitka nagrade

RAZGOVARAO:
TONI BUTERIN

Povodom dodjele 3. međunarodne godišnje Nagrade "Fritz Jahr" za istraživanje i promicanje europske bioetike koju dodjeljuje Dokumentacijsko-istraživački centar za europsku bioetiku Fritz Jahr Sveučilišta u Rijeci i Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dobitnik Nagrade, čileanski profesor **Fernando Lolas Stepke**, u pratnji supruge **Luz Caroline Echevarría** i veleposlanika Republike Čile u Hrvatskoj **Juan Luisa Nila** posjetio je dana 18. svibnja Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, na kojem je i održao predavanje pod naslovom "Anthropological Medicine of the Heidelberg School (with special regard to the contributions of Viktor von Weizsäcker and Paul Christian)". Ujedno je i primio diplomu gostujućeg predavača Fakulteta zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci. Isto tako, na 17. lošinjskim danima bioetike, održanima 20-23. svibnja u Malom Lošinj, prof. Lolas je održao plenarno izlaganje pod naslovom "The Hermeneutical Dimension of the Bioethical Enterprise".

Od hobija - profesija

Profesor Fernando Lolas Stepke je psihijatar specijaliziran za psihosomatsku medicinu, školovan u Njemačkoj i SAD-u. Ravnatelj je Interdisciplinarnog centra za bioetičke studije i Programa globalne bioetike Instituta za međunarodne studije Sveučilišta u Čileu te zamjenik direktora čileanskog Visokog vijeća za obrazovanje. Član je Međunarodnog povjerenstva za bioetiku UNESCO-a, etičkih povjerenstava Svjetske udruge za psihijatriju i Svjetske federacije udruga za biološku psihijatriju. Redoviti je član Čileanske akademije za jezik, dopisni član Kraljevske španjolske

akademije te počasni doktor nekoliko sveučilišta diljem Argentine, Brazila i Perua. **Obnašate mnoge profesionalne dužnosti. Što biste Vi sami izdvojili kao presudno na svom životnom putu?**

- Najprije sam započeo kao student medicine, ali sam studirao i povijest. Jedan dio školovanja odradio sam u Čileu, a kasnije i u Njemačkoj gdje sam specijalizirao psihosomatsku medicinu. Studirao sam ne samo povijest medicine već

ske zdravstvene organizacije (WHO). Iako sam formalno radio u Washingtonu, dopustili su mi da provodim većinu vremena u Čileu: moj zadatak je bio da razvijem bioetiku na područjima tog regionalnog ureda. Bio sam član Panameričke zdravstvene organizacije 12 godina. Inače, prije no što sam postao psihijatar, bio sam profesorom fiziologije.

Moglo bi se, dakle, reći da ste pretvorili svoje hobije u profesiju?

- Naravno, nemam drugih hobija.

Pročitao sam da biste najvjerojatnije studirali književnost da niste psihijatar?

- Da, vjerojatno bih svoje vrijeme posvetio povijesti ili književnosti.

Koje je Vaše mišljenje o promjenama u poimanju mentalnoga zdravlja ljudi kroz povijest?

- Rekao bih da normalnost, odnosno nešto što odstupa od normalnog, postoji oduvijek. Imamo povijesne zapise o ljudima koji su smatrani "ludima" ili van normi društva. Ti zapisi su nastali prije postojanja psihijatrije, što je jako značajno. U 19. stoljeću se prvi put razvija pojam profesije koja se bavi mentalnim zdravljem. Prije toga su se mogli naći samo povijesni zapisi o ljudima koji su na neki način trpjeli od devijacija sa socijalnog ili individualnog stajališta. Ako je devijacija previše proširena onda cijelo društvo ulazi u devijantno stanje.

Njemački utjecaj

Kako je psihijatar postao jedan od najznačajnijih bioetičara u Latinskoj Americi i šire?

- Stvar je u tome da profesija psihijatra ovisi o području u kojem radi i uvijek se morate nositi s etičkim problemima, grupnom analizom i grupnom interakcijom. Nadalje, poveden tradicijom koja je nastala u 90-im

“

Mi dugujemo Europi cjelokupno kulturalno nasljeđe - Francuzima, Nijemcima i osobito Španjalcima jer naš jezik dolazi od tamo. Po tome smo bliži europskoj tradiciji. U zadnje vrijeme, kroz suradnju s grupom Hrvata, točnije, Riječana, i prilikom osnivanja časopisa Jahr, postalo je još zanimljivije uviđati te veze

i europsku povijest na sveučilištu u Njemačkoj, a Centar za bioetičke studije osnovao sam u Čileu 1993., i u to vrijeme dok sam bio dopredsjednik i prorektor Sveučilišta, Centar je imao zadatak omogućiti Sveučilištu suradnju s drugim institucijama. Nekoliko godina kasnije odlučio sam se pridružiti Panameričkoj zdravstvenoj organizaciji (PAHO) koja je dio Svjet-

Prof. Amir Muzur, Fernando Lolas Stepke sa suprugom Luz Carolinom Echevarria i veleposlanik Čilea Juan Luis Nilo

godinama, formiranjem etičkih odbora, a baveći se psihijatrijom i analizom grupa, uvidio sam da se ti odbori nekada formiraju bez prave analize grupe. Tome poučavamo i naše studente.

Možete li mi reći tko je imao najznačajniji utjecaj na Vaš profesionalni život, kako u bioetici, tako i u psihijatriji?

- Za mene je najvažniji utjecaj u mom psihijatrijskom razvoju došao iz Njemačke. Većina čileanskih psihijatara moje, a i prijašnjih generacija, ili su školovani u Njemačkoj ili spominjani u Njemačkoj literaturi poput Kraepelina i Bleulera, koji je bio Švicarac, bili su psihijatri njemačkog govornog područja. Kada sam ja odlazio nastaviti svoje školovanje, nakon što sam diplomirao, odlučio sam se za Njemačku iz dva razloga. Obitelj s majčine strane bila je iz Njemačke, a i Sveučilište koje sam odabrao, Heidelberg, dobro je povezivalo filozofiju i društvene znanosti. Tamo su radili stručnjaci poput Karla Jaspersa, koji je poznato ime u psihopatologiji, ili Hans-Georga Gadamera, koji je vjerojatno najutjecajnije ime filozofije i hermeneu-

tike danas. U Njemačkoj sam specijalizirao i psihosomatsku medicinu jer je tamo postojao odjel za tu granu medicine.

Možete li mi reći nešto o razlici između europske i latinoameričke bioetike?

- Mi smo preuzeli bioetička načela ponajprije iz Sjedinjenih Američkih Država, jer je njihov utjecaj bio vrlo snažan i jasan. SAD ima i kulturalni utjecaj na zemlje Latinske Amerike od razdoblja stjecanja neovisnosti tih zemalja od Španjolske. Također ima i ekonomski utjecaj jer sve što se dogodi u sjevernom dijelu kontinenta ima utjecaj na jug. Uskoro smo počeli uvidati da je latinoamerička atmosfera pogodna za integriranje utjecaja Europe i SAD-a. Čak je u Portoriku, koji je najviše pod utjecajem SAD-a, organizirano nekoliko konferencija da bi se povezalo ljude koji pripadaju Europi i Americi. Zanimljiva je stvar da mi osobno dugujemo Europi cjelokupno kulturalno nasljeđe Francuzima, Nijemcima i osobito Španjolcima jer naš jezik dolazi od tamo. Po tome smo bliži europskoj tradiciji. U zadnje vrijeme, kroz suradnju s grupom Hrvata, točnije, Riječana, i prilikom osnivanja časopisa

“

Znam da je puno ljudi bilo uključeno u ovo i zahvaljujem im što su odabrali baš moje ime. Siguran sam da će me ovo potaknuti da budem još aktivniji u svom poslu: već sam napisao članak o Hrvatskoj školi bioetike za novine Sveučilišta u Georgetownu

Jahr, postalo je još zanimljivije uvidati te veze.

Razmjena s Hrvatskom

U jednom intervjuu s Hansom-Martinom Sassom, dobitnikom Nagrade “Fritz Jahr” za 2016., pročitao sam da u SAD-u smatraju da je medicinska etika isto što i bioetika? Koje je Vaše mišljenje o tome?

- Ta riječ postala je moderna u 70-im godinama u SAD-u i većina ljudi smatrala je da je za to zaslužan Van Rensselaer Potter i njegovi radovi. S druge strane, postojao je i snažan utjecaj Sveučilišta u Georgetownu, Instituta Kennedyjevih za etiku. Daniel Callahan i Centar Hastings bavili su se tim problemima. Kasnije je riječ bioetika asociirana s dva značenja. Jedan je bio tradicionalni, obnavljanje medicinske etike, a drugi - globalna bioetika - Potter je promovirao u svojoj zadnjoj knjizi “Global bioethics: building on the Leopold legacy” i nije bio zadovoljan s izjednačavanjem bioetike s medicinskom etikom. Childress i drugi su bili vrlo utjecajni u promicanju ideje da je bioetika oblik medicinske etike.

Kao član Izdavačkog savjeta, redovito pratite časopis Jahr? Kako mogu suradi-

vati Čile i Hrvatska na području bioetike?

- Postoji razmjena. Prof. Muzur jako je aktivan u promoviranju časopisa Jahr, a zanimljivo je znati da u Čileu, zemlji od 70 milijuna stanovnika, živi i više od 500.000 Hrvata. **Zanima me kako ste upoznali djelo Fritza Jahra?**

- Ni sam ne znam otkad sam točno “uključen” u bioetiku. Imali smo pionira u južnom djelu kontinenta, Mainettija, koji me 1986. pozvao u Argentinu da mu se pridružim na njegovom institutu za medicinske znanosti pri Sveučilištu La Plata. Od tada do sada zainteresiran sam za bioetiku. Za Jahra sam prvi puta čuo preko Hansa-Martina Sassa koji mi je pisao da su on i njegov student otkrili uporabu riječi bioetika u Njemačkoj još 1927. (kasnije je otkriveno da je riječ skovana 1926.) Odmah sam počeo skupljati radove Jahra, otišao u Argentinu i održao govor koji je imao velikog utjecaja: počelo se prevoditi Fritz Jahr na španjolski. Također, napisao sam i nekoliko radova, između ostaloga i za španjolski časopis Jano, o razlici između bioetike (Jahrove) i “neobioetike” (američke, bioetike “iz druge ruke”). **Spomenuli smo studente.**

Što mislite, koji je najbolji način poučavanja studenata bioetici? Ima li razlike u poučavanju studenata medicine, pedagogije, dentalne medicine, medicinskih sestara?

- Smatram da postoji skup ponašanja i znanja koji bi trebao biti jednak kod svih studenata sveučilišta. Postoji nekoliko specifičnih problema povezanih sa znanstvenim istraživanjima o tome kako pristupiti poučavanju ovisno o tome razgovarajte li s liječnicima ili drugim pripadnicima zdravstvene struke, ali u suštini, ne mislim da je dobra ideja previše profesionalizirati bioetiku, jer onda riskiram da druge profesije u bolnicama ili institucijama nisu upoznate s etičkim implikacijama svog rada.

Za kraj, htio bih Vas pitati što znači Nagrada “Fritz Jahr” za Vaš privatni i profesionalni život?

- Jako sam ponosan što sam dobio Nagradu i nisam očekivao poziv. Znam da je puno ljudi bilo uključeno u ovo i zahvaljujem im što su odabrali baš moje ime. Siguran sam da će me ovo potaknuti da budem još aktivniji u svom poslu: već sam napisao članak o “Hrvatskoj školi bioetike” za novine Sveučilišta u Georgetownu.